

Ивана Ј. Вранић Петковић

Београдска академија пословних
и уметничких струковних студија,
Катедра за стране језике
ivanavranic11@gmail.com

Стручни рад

УДК: 378.147::81'243:616-036.21COVID-19
DOI: 10.19090/MV.2023.14.183-203

Драгица Д. Мирковић

Београдска академија пословних
и уметничких струковних студија,
Катедра за стране језике
dragica.mirkovic@bpa.edu.rs

Ана Б. Мандић Ивковић

Београдска академија пословних
и уметничких струковних студија,
Катедра за стране језике
anamandic73@gmail.com

ИЗАЗОВИ У НАСТАВИ СТРАНИХ ЈЕЗИКА НА ВИСОКОШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА ТОКОМ ПАНДЕМИЈЕ ВИРУСА КОВИД-19

АПСТРАКТ: Предмет рада су проблеми и изазови са којима се сретало наставно особље на државним високошколским установама у Србији, са фокусом на наставу страног језика, на почетку и током трајања светске пандемије изазване корона вирусом. Циљ је био дефинисати новонасталу ситуацију у контексту (не)успешне реализације наставног процеса. Како би се издвојили суштински подаци, урађено је пилот-истраживање помоћу анкете од девет питања, која је прослеђена наставницима страних језика на државним високошколским установама. Анкета је спроведена током маја и јуна 2022. године, а анализа одговора 31 испитаника/-це обухватила је само дескриптивну статистику (проценте). Истраживање је потврдило претпоставку ауторки рада да је ургентна имплементација алтернативних онлајн облика наставе страних језика – услед пандемије – ставила наставнике и наставнице страних језика пред велике изазове када је у питању комплетна организација наставе. Са друге стране, откривени су неки нови аспекти и бенефити учења на даљину, са којима се наставници до тада нису сусретали.

Кључне речи: настава страних језика, пандемија, ИКТ, високошколске установе, учење на даљину.

CHALLENGES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS DURING THE VIRUS COVID-19 PANDEMIC

ABSTRACT: The subject of this paper is to identify the problems and challenges faced by teaching staff at state higher education institutions in Serbia, focusing on foreign language teaching, at the beginning and during the global pandemic caused by the corona virus. The goal was to define the newly created situation in the context of (un)successful implementation of the teaching process. In order to extract essential data for this pilot research, a survey of 9 questions was created and sent to professors who teach foreign languages at state higher education institutions. The survey was conducted during May and June 2022, and the answers of 31 respondents were analyzed using a descriptive statistics (percentages). The research confirmed the assumption of the authors that the urgent implementation of alternative online forms of foreign language teaching due to the corona virus pandemic presented professors of foreign languages with a great challenge in terms of the organization of teaching, but also revealed some new aspects and benefits of distance learning with which they have not met so far.

Key words: foreign language teaching, pandemic, ICT, higher education institutions, distance learning.

1. УВОД

Нова реалност, настала појавом корона вируса, трансформисала је све друштвене области широм света и заувек променила начин функционисања одређених сегмената у друштву. Говорећи о сфери образовања, пандемија је, у првом моменту, затворила образовне институције широм света које су преко ноћи морале да пронађу адекватан алтернативни модел реализације наставног поцеса. У високоразвијеним земљама, у којима су у наставни процес увелико интегрисане дигиталне платформе, а учење на даљину већ уиграна пракса, новонастала ситуација није пуно утицала на квалитет наставе (UNESCO Report 2020). Чини се, међутим, да је недовољна заступљеност учења на даљину и имплементација електронских (интерактивних) и дигиталних платформи у образовању у школском систему, у оквиру сва три образовна нивоа у Србији, прилично отежала наставни рад. Оваква ситуација створила је велике проблеме и ставила наставно особље пред велике изазове – самим наставницима и наставницама је на почетку пандемије остављен слободан простор за сналажење у овим тешким моментима. Истраживања која су протекле две године спроведена у Србији, а која се односе на извођење наставног процеса у условима специфичне епидемиолошке ситуације

(Новаковић 2021; Степановић 2020; Стојановић 2020) показују да свакако постоје бројни негативни аспекти онлајн наставе (о којима ће у наставку рада бити речи), али и да ће онлајн настава – која се непрекидно унапређује и усавршава – и у будућности бити веома битан елемент у оквиру наставног процеса у свим образовним системима у Србији, а и широм света. Таква пракса нам уједно може сугерисати и да ће само образовање мењати своју структуру, формат и димензију, те да се може очекивати унапређивање наставног процеса и његово потпуно прилагођавање потребама ученика и ученица у будућности.

Предмет овог истраживања обухвата разматрање проблема и изазова са којима се сусретало наставно особље на државним високошколским установама у Србији, са фокусом на наставу страног језика. Како би се издвојили суштински подаци, сачињена је и реализована анкета, а прикупљени подаци чиниће корпус истраживања. Анкету чини девет питања, а спроведена је током маја и јуна месеца 2022. године. Укупан број добијених попуњених анкета је 31. Анкете су анализирани квантитативном методом која је обухватила само дескриптивну статистику. Ово истраживање се, због малог и ограниченог броја добијених одговара, ипак не може у потпуности сматрати поузданим и валидним, стога је и дефинисано као пилот-истраживање. Претпостављамо да би се сличан тренд одговора могао очекивати и на истраживању са већим узорком. Циљ пилот-истраживања јесте да се идентификују негативни и позитивни аспекти промена у наставном процесу страних језика на високим школама и факултетима у нашој земљи у моменту почетка светске пандемије и током њеног трајања. Суштина је да се укратко опишу околности у којима су се наставници и наставнице налазили током протекле две године. Хипотеза рада јесте да је ургентна имплементација алтернативних онлајн облика наставе страних језика – услед пандемије корона вируса – ставила наставнике и наставнице страних језика пред велике изазове у погледу примене адекватног приступа, методе, техника и коришћења дидактичког материјала, али и истовремено открила неке нове аспекте и бенефите учења на даљину са којима се до тада нису сусретали. Важно је напоменути да је, поред укључивања виртуелних платформи и дигитализације образовања на адекватан начин, неопходно и темељно и системско укључивање студената и студенткиња.

2. ОНЛАЈН НАСТАВА СТРАНИХ ЈЕЗИКА ТОКОМ ПАНДЕМИЈЕ

Светска пандемија је брзо и нагло донела промене у школске системе – прелазак са класичног, традиционалног облика наставе на наставу на даљину или онлајн, што је узроковало велике потешкоће у комплетном систему образовања у нашој земљи. Имплементација ИКТ-а (информационо-комуникационе технологија) у систем образовања пружа велике могућности за иновацију наставног процеса, међутим, када је у питању наставна пракса на свим нивоима образовања у нашој земљи, она остаје недовољно искоришћена (Медар & Ратковић 2020: 109). Разлог за то може бити следећи – до појаве пандемије није постојао овакав вид наставе и едукације у нашем образовном систему, или је постојао, али се веома спорадично примењивао. Министарство просвете, науке и технолошког развоја, у сарадњи са Радио-телевизијом Србије, већ 17. марта 2020. започело је емитовање едукативног садржаја за ученике основних и средњих школа у складу са годишњим плановима и програмима, а настава на високообразовним институцијама одвијала се путем онлајн платформи (Стојановић 2020: 131)¹. Међутим, док су неке високошколске установе већ поседовале сопствену онлајн платформу за реализацију наставе на даљину, друге их нису поседовале, стога је наставно особље било принуђено да користи бесплатне Гугл (*Google*) алате, да студентима путем имејла шаље материјале или да исте поставља на сајт. Хаотична ситуација и пракса формулисале су низ проблематичних питања: да ли су професори довољно обучени за дигитализацију наставе; да ли су студенти довољно обучени за праћење наставе преко одређених апликација и употребу неких дигиталних платформи; да ли сви имају приступ интернету? како вршити оцењивање и спроводити тестове и колоквијуме? да ли ће овај вид наставе неповољно утицати на усвајање знања и вештина код студената/студенткиња са посебним потребама или оних из социјално угрожених група?

Интеграција ИКТ-а у систем образовања нуди могућност да се образовне активности одвијају независно од времена и локације. У том смислу

---

¹ Услед епидемиолошке ситуације у нашој земљи проузроковане корона вирусом, Влада Републике Србије донела је Одлуку да обустави извођење наставе на високообразовним установама и у средњим и основним школама, као и редовни рад установа предшколског васпитања и образовања (*Службени гласник РС*, бр. 30/2020 од 15. 3. 2020. године), у складу са Одлуком о проглашењу ванредног стања (*Службени гласник РС*, бр. 29/2020, од 15. 3. 2020. године) и Уредбом о мерама за време ванредног стања (*Службени гласник РС*, бр. 31/2020, од 16. 3. 2020. године).

можемо дефинисати два различита приступа подучавању: *синхрони приступ* учењу, где су наставници и студенти заједно и истовремено укључени у процес учења путем средстава за комуникацију, и *асинхрони приступ* где наставник поставља материјал за учење на одређену онлајн платформу, а ученици му могу у било ком моменту приступити, иницирати комуникацију са наставником или неким колегом или колегиницом (Hrastinski 2008). Нека од истраживања која су се бавила учењем на даљину током пандемије (Leger 2022; Lowe 2020; Sangeeta & Tandon 2020) показују да се као посебна позитивна предност овог облика наставе истакла флексибилност. Ово омогућава студентима – као што је већ горе поменуто у контексту асинхроног приступа – да сами одређују темпо похађања онлајн наставе, сами одређују место и време, те могу своје личне обавезе да усагласе са наставом. Као могућност им се нуди и да преслушавају наставу више пута уколико им је то неопходно (Lowe 2020).

Специфичност и различитост методике наставе страног језика у односу на методике других наставних предмета, упућују на то да је процес учења језика, који води ка његовој креативној употреби, врло комплексан. Услед низа фактора који утичу на тај процес, учење језика се у знатној мери разликује од учења извесних дисциплина за које је довољно разумевање наставне грађе и меморисање како би се задовољили наставни циљеви и критеријуми (Лончаревић & Суботић 2010: 62–63). Бројни радови (Aguirre Beltrán 2012: 15; Egbert et al. 2009; Fajardo Domínguez 2000: 199; Lázaro 2003; Littlewood 2001; Richards & Rogers 2014) говоре о улози наставника/наставница и о њиховој незаменљивој и неизоставној улози у оквиру наставе страних језика. Многи радови обилују упутствима и нуде велики број смерница наставном особљу за најадекватније методе, приступе и технике подучавању страних језика у оквиру традиционалног облика наставе (Guastalegnanne 2009; Larsen- Freeman 2003; Littlewood 2001; Richards & Rogers 2014). Чини се да се од наставника и наставница страног језика очекује да буду пре свега креативни, да модернизују наставну праксу и садржаје, да буду одговорни, ажурни и приступачни. Дигитална ера је са собом донела и околности у којима наставник/наставница страног језика више не представља једини извор информација за студенте. Такве тенденције управо захтевају од наставног кадра да буду компетентни у коришћењу дигиталних технологија у наставном процесу (European Centre for Modern Languages of the Council of Europe 2016–2019) много пре почетка пандемије COVID-19.

У току ванредног стања у нашој земљи наставници и наставнице страног језика одлучили су да користе различите електронске интерактивне платформе од који су се нарочито истакле следеће: Зум (*Zoom*), Скајп (*Skype*), Гугл Хенгаутс Мит (*Google Hangouts Meet*), Мајкрософт Тимс (*Microsoft Teams*), а у складу са препорукама Министарства просвете, науке и технолошког развоја од 16. марта 2020². У овим моментима се од наставног кадра, више него икада раније, очекивало да умеју да одаберу и модернизују садржаје, искористе своје знање у одређеном контексту и да се прилагоде новим околностима (Bozu & Canto Herrera 2009). Врло брзо појавио се велики број веб-страница које су нудиле бројне иновативне материјале и алате за онлајн наставу страних језика.

На који начин се наставни процес реализовао на државним високошколским установама у нашој земљи током пандемије корона вируса и пред каквим изазовима су се нашли наставници и наставнице страних језика биће представљено у наставку рада.

3. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА, УЗОРАК И КОРПУС

Као што смо раније истакли, спроведено је пилот-истраживање чији резултати су омогућили да се понуди прелиминарни увид у процес онлајн наставе страних језика на двадесет три државне високошколске установе током пандемије вируса корона. Важно је напоменути да је анкета прослеђена имејлом свим наставницама и наставницима страних језика који раде на државним високошколским установама у нашој земљи, а чије су електронске адресе биле доступне на званичним сајтовима високошколских установа. Међутим, од преко 150 прослеђених анкета, укупан број добијених и валидно попуњених анкета је само 31.

Анализа података подразумевала је само дескриптивну статистику (проценте), а на тај начин је омогућено описивање искустава наставника и наставница страних језика. Издвојени су, такође, изазови и потешкоће са којима су се сусретали након преласка са класичне на онлајн наставу.

---

² Министарство просвете, науке и технолошког развоја је 16. 3. 2020. путем Конференције Универзитета Србије и Конференције академија и високих школа Србије упутило препоруке високошколским установама поводом проглашења ванредног стања и обуставе наставе.

Корпус истраживања чини онлајн упитник³ (*Google forms*), који је прилагођен и стављен у контекст српског високог образовног система. Упитник је чинило девет питања (комбиновани тип упитника). Прва два питања била су у функцији прикупљања основних података, односно информације на којој високошколској установи наставник или наставница ради и који језик предаје. У оквиру преосталих седам питања одговори су били понуђени и било је неопходно одабрати један одговор. Анкета је прослеђена оним наставницима и наставницама који раде на државним високошколским установама, односно на нематичним департманима, који предају страни језик у статусу изборног предмета. Овом анкетом нису били обухваћени професори и професорке који раде на факултетима филолошког и/или лингвистичког усмерења, јер се пошло од претпоставке да је план и спровођење алтернативне онлајн наставе језика и других предмета у овим установама од самог почетка био у фокусу читаве организације тих високошколских установа.

3.1. Резултати истраживања

Приказ и интерпретација добијених резултата биће представљени према редоследу рангирања питања у анкети како би се резултати могли лакше пратити.

У оквиру првог и другог питања од испитаника и испитаница је затражено да наведу у којој високошколској установи раде и који страни језик предају. С тим у вези имамо следеће резултате који показују расподелу према задатим критеријумима:

---

³ Питања из анкете рађена су по узорку упитника који се може наћи на следећем линку: <https://www.schooleducationgateway.eu/es/pub/viewpoints/surveys/survey-on-online-teaching.htm>.

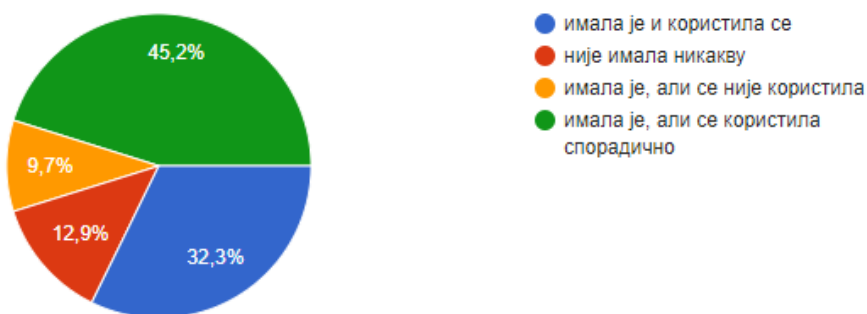
Назив високошколске установе	Број испитаника/ца	Страни језик
Академија техничко-уметничких струковних студија у Београду	1	Енглески језик
Београдска академија пословних и уметничких струковних студија	6	Енглески језик (5) Шпански језик (1)
Академија струковних студија косовско-метохијска	1	Енглески језик
Академија струковних студија Шумадија у Трстенику	1	Енглески језик
Академија техничких струковних студија Београд	2	Енглески језик
Економски факултет у Крагујевцу	1	Немачки језик
Факултет политичких наука у Београду	1	Енглески језик
Факултет техничких наука у Новом Саду	1	Енглески језик
Факултет за физичку хемију у Београду	1	Енглески језик
Факултет за спорт и психологију у Новом Саду	1	Немачки језик
Филозофски факултет у Београду	2	Италијански језик (1) Немачки језик (1)
Хемијски факултет у Београду	1	Енглески језик
Пољопривредни факултет у Новом Саду	1	Енглески језик

Природно-математички факултет у Новом Саду	1	Енглески језик
Шумарски факултет у Београду	1	Енглески језик
Правни факултет у Београду	2	Немачки језик
Висока техничка школа струковних студија у Суботици	1	Енглески језик
Академија васпитачко-медицинских струковних студија у Алексинцу	1	Енглески језик
Академија уметности у Београду	1	Енглески језик
Криминалистичко-полицијски универзитет у Београду	1	Енглески језик
Машински факултет у Нишу	1	Енглески језик
Филозофски факултет у Новом Саду	1	Русински/украјински језик
Православни богословски факултет у Београду	1	Руски језик

Табела 1. Списак високошколских установа и страних језика

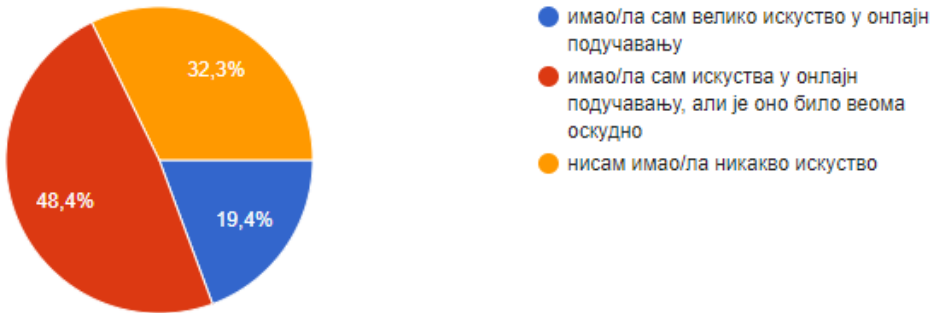
Следеће питање у анкети је гласило: *Да ли је установа у којој радите и пре пандемије корона вируса поседовала и користила неку дигиталну платформу?*

Графикон 1. Треће питање у анкети: *Да ли је установа у којој радите и пре пандемије корона вируса поседовала и користила неку дигиталну платформу?*

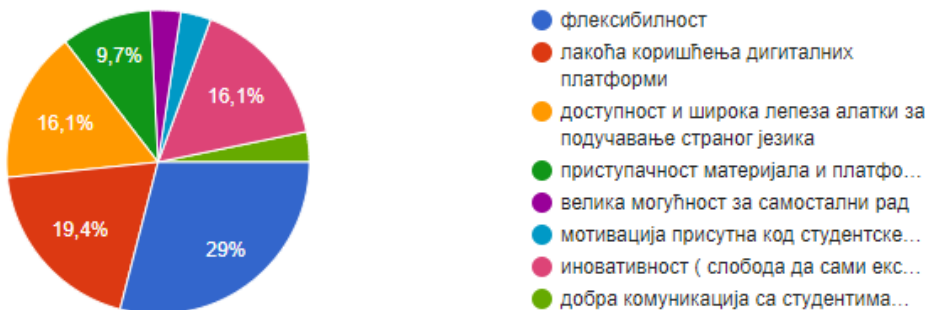
Као што се може видети на графикану, највећи део испитаника и испитаница, укупно 45,2%, изјаснило се да је високошколска установа у којој раде поседовала неку од дигиталних платформи, али да се она спорадично користила. Укупно 32,2% потврдило је да се дигитална платформа коју је установа поседовала и користила. Међутим, 12,9% испитаника и испитаница је истакло да њихова високошколска установа није поседовала никакву дигиталну платформу за онлајн наставу, док се 9,7% њих изјаснило да је имала платформу, али да није била коришћена.

У оквиру четвртог питања у анкети од наставника и наставница смо затражили да одаберу изјаву која најбоље описује њихово искуство са онлајн подучавањем на почетку пандемије у марту 2020. године. С тим у вези, скоро половина анкетираних наставника и наставница, прецизније 48,2%, потврђује да је имало искуства у онлајн подучавању, али да је оно било веома оскудно. Насупрот томе 32,2% тврди да је имало велико искуство у онлајн подучавању, док се преосталих 19,4% изјаснило да нису имали никакво искуство са овим обликом наставне праксе.

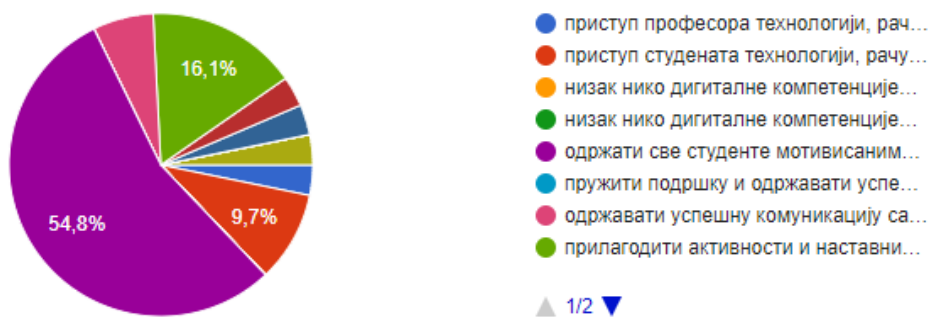
Графикон 2. Четврто питање у анкети: *Која изјава најбоље описује ваше искуство са онлајн подучавањем у моменту када је у марту 2020. године пандемија почела?*

У наредном питању замолили смо наставнике и наставнице да нам кажу шта их је пријатно изненадило у вези са подучавањем на даљину током пандемије. У оквиру овакве наставне праксе као најпријатније изненађење показала се флексибилност, са 29% одговора, а затим и лакоћа коришћења дигиталних платформи са укупно 19,4% одговора. Треће место по броју одговора – 16,1%, деле доступност и широка лепеза алатки за подучавање страних језика и иновативност, односно слобода у експериментисању са наставном праксом. Нешто мање процената, 9,7%, заузео је одговор приступачност материјала и платформи, затим са 3,2% одговора велика могућност за самостални рад, мотивација присутна код студентске популације и добра комуникација са студентима и студенткињама.

Графикон 3. Пето питање у анкети: *Шта вас је пријатно изненадило у вези са подучавањем на даљину током пандемије?*

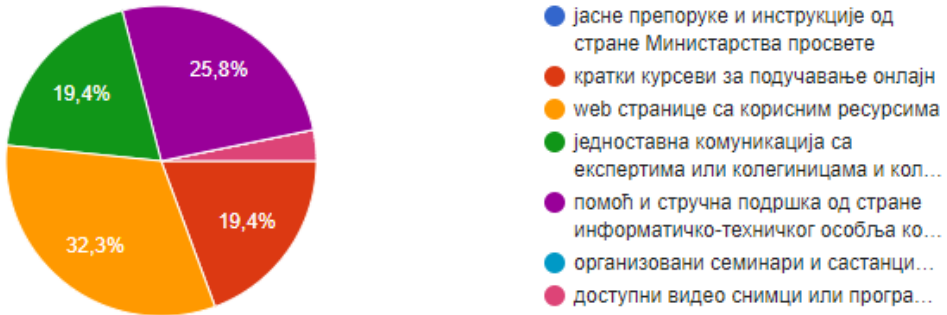
Шесто питање у анкети гласило је: *Према вашем мишљењу, који су били највећи изазови код професора у моменту преласка са класичне на онлајн наставу или учење на даљину?* Замолили смо наставнике и наставнице да са листе од 13 понуђених одговора одаберу један. Више од половине испитаних наставника и наставница – 54,8% изјаснило се да је највећи изазов био одржати све студенте мотивисанима и укљученима у наставни процес. Укупно њих 16,1% изјаснило се да им је изазов представљало прилагођавање активности и наставног садржаја предвиђеног за класичну наставу за онлајн наставу или наставу на даљину. Испитаници и испитанице су такође индиковали да су потешкоће биле везане и за приступ студената рачунарима, програмима и стабилна интернет конекција, итд. са укупно 9,7% одговора, а затим и могућност одржавања успешне комуникације са студентима (6,5%). Такође, испитаници и испитанице су у 3,2% навели и евалуацију успеха студената и студенткиња, повећано оптерећење послом и стрес услед рада од куће, приступ професора рачунарима, програмима и стабилна интернет конекција. Од стране једног/е испитаника/це наведено је да није постојао никакав изазов у моменту преласка са класичне на онлајн наставу.

Графикон 4. Шесто питање у анкети: *Према вашем мишљењу, који су били највећи изазови код професора у моменту преласка са класичне на онлајн наставу или учење на даљину?*

На питање *Шта је професорима и професоркама највише помогло у моменту када су високошколске установе биле затворене током 2020. године када је у питању спровођење наставе на даљину или онлајн* дистрибуција одговора је следећа. Укупно 32,2% испитаника/ца одабрало је веб-странице са корисним ресурсима. Помоћ и стручну подршку од стране информатичко-техничког особља који раде у високошколским установама имало је укупно

25,8% запослених наставника и наставница. На трећем месту налазе се два одговора (19,4%), а то су кратки курсеви за подучавање онлајн и једноставна комуникација са експертима и колегиницама и колегама који су већ имали велико искуство у онлајн настави или експертима који се баве ИКТ-ом. Доступни видео-снимци и програми који дају добре примере наставе на даљину поменути су од стране једног/-е наставника/-це (3,2%).

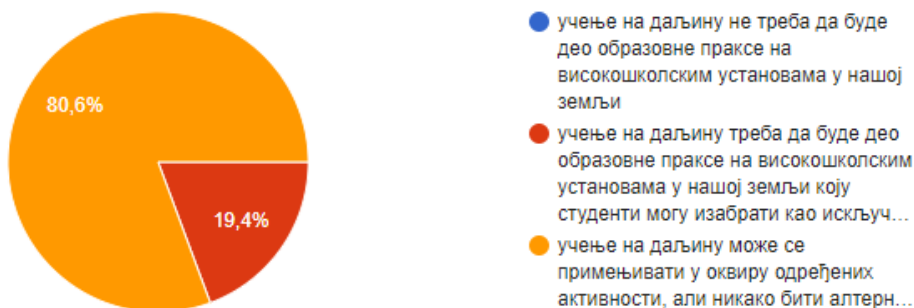
Графикон 5. Седмо питање у анкети: *Шта вам је највише помагало у моменту када су високошколске установе биле затворене током 2020. године када је у питању спровођење наставе на даљину или онлајн?*

Претпоследње питање у анкети гласило је: *Да ли мислите да ће тренутне околности које су настале услед епидемиолошке ситуације, када се високошколске установе у потпуности отворе, учење на даљину или онлајн остати део образовне праксе на високошколским институцијама?* Највећи број испитаника/ца – њих укупно 74,2% – сматра да ће се високошколске установе вратити на класичну наставу, али ће онлајн, односно учење на даљину остати интегрални део наставне праксе, док се 25,8% њих определило за одговор да ће се високошколске установе вратити на класичну наставу у потпуности. Нико од испитаних наставника и наставница не сматра да ће високошколске установе дати предност учењу на даљину, односно онлајн настави.

Графикон 6. Осмо питање у анкети: *Да ли мислите да ће тренутне околности које су настале услед епидемиолошке ситуације, када се високошколске установе у потпуности отворе, учење на даљину или онлајн остати део образовне праксе на високошколским институцијама?*

Девето и последње питање у анкети гласило је: *Да ли сматрате да учење на даљину треба да постане интегрални део образовне праксе на високошколским установама у нашој земљи?* Да се учење на даљину може примењивати у оквиру одређених активности, али никако бити алтернатива класичној настави у целости, сматра 80,6% испитаних наставника и наставница, док је њих 19,4% мишљења да учење на даљину треба да буде део образовне праксе на високошколским установама у нашој земљи коју студенти и студенткиње могу одабрати као искључиви вид наставе.

Графикон 7. Девето питање у анкети: *Да ли сматрате да учење на даљину треба да постане интегрални део образовне праксе на високошколским установама у нашој земљи?*

4. ДИСКУСИЈА И МЕТОДИЧКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ

Организација наставе страних језика на државним високошколским установама у нашој земљи у условима пандемије корона вируса захтевала је од наставника страних језика да се брзо упознају са принципима рада савремених информационо-комуникационих технологија.

Истраживање је показало да је само нешто мање од 20% испитаника и испитаница поседовало богато искуство са наставом на даљину. Занимљивим се чини и податак да је само трећина наставника/-ца потврдила да је високошколска установа у којој раде имала неку од дигиталних платформи која се редовно користила у оквиру наставног процеса и пре пандемије. Највећи део испитаног наставног особља морао је пронаћи најадекватнији начин да имплементира и реализује онлајн наставу.

Више од половине испитаних наставника/-ца истакло је да им је највећи изазов у моменту преласка са традиционалног облика наставе на онлајн, било да одрже мотивацију свих студената и студенткиња и њихову укљученост у наставни процес. Такође, у новонасталим околностима на почетку било је тешко прилагодити наставни садржај и активности, који су креирани за традиционални вид подучавања, за наставу на даљину и одржавати успешну комуникацију са студентима и студенткињама. Ово као последицу такође има и одабир адекватне евалуације успеха, што су и сами испитаници/-це навели/-ле. Неке од потешкоћа биле су техничке природе – приступи студената и студенткиња технологији, рачунарима, стабилној интернет конекцији, итд. Дакле, изазов јесте редуковати све негативне утицаје на учење и на образовање које је донела пандемија и развити механизме подучавања помоћу којих ће студенти и студенткиње моћи брже и неометано да напредују у процесу учења (Степановић 2020: 191).

Наше истраживање је, као и нека претходна (Lowe 2020), показало да се као посебна предност онлајн наставе истакла флексибилност, односно могућност да студенти сами одређују темпо похађања онлајн наставе, да сами одређују место и време, као и могућност да исто предавање/вежбе одслушају више пута уколико им је то неопходно.

Преглед добијених резултата издвојио је неке од потешкоћа и изазова са којима се сусрео највећи број наставника страних језика током трајања онлајн наставе. Издвојили су се такође и одређени позитивни аспекти оваквог типа наставе које би требало значајније интегрисати у високошколски образовни процес (као што је, на пример, флексибилност). На овај начин уочени су одређени концепти који манифестују недостатке и мане образовног

система, а који би требало да послуже као смернице за даље унапређивање наставне праксе. Недостатак обуке наставника и наставница за дидактичко-креативну употребу ИКТ-а, недостатак ресурса у образовним институцијама, или ширење дигиталног јазу у породицама, неки су од проблема који произлазе из потребе да се настава 100% реализује онлајн на свим образовним нивоима – од образовања у раном детињству до високог образовања, због вишемесечног затварања у 2020. години (García 2021). Са аспекта дидактике и методологије наставе страних језика, истраживање је показало да су услови под којима је реализована настава током падемије допринели развијању различитих методолошких адаптација и имплементацији широког спектра дидактичких стратегија који су омогућили да се постигну циљеви планирани наставним курикулумима и да се курсеви успешно заврше. Изазови пред којима се нашло наставно особље јасно су представили релевантност информационих и комуникационих технологија (ИКТ) у универзитетској настави, истичући значај претходног планирања за њихову каснију интеграцију како би оне могле да допринесу укупној ефикасности институције.

Логично је и поставити следећа питања: да ли су ове промене, које је изазвала ситуација са пандемијом, ту да остану?; да ли представљају нови облик наставе на институцијама високог образовања са директном и виртуелном наставом? Готово три четвртине испитаника и испитаница сматрало је да ће се класична настава успоставити као и пре светске пандемије, али да ће учење на даљину ипак остати интегрални део учења и подучавања. Како је наша анализа показала и позитиван утицај и бенефите у оквиру онлајн наставе, највећи део испитаника и испитаница се сложио да се учење на даљину може и треба примењивати у оквиру одређених наставних активности, али да свакако традиционални облик наставе мора остати примарна пракса у високом образовању.

Можемо констатовати да су јасно постављени глобални образовни циљеви, а неки од примарних су: искорењивање дигиталног јазу широм света, на чему УНЕСКО ради више од двадесет година; важност да се наставници суочавају са континуираном обуком заснованом на унапређењу компетенције дигиталне наставе (ИНТЕФ, 2017); прилагођавање новој типологији онлајн ученика која се у многим аспектима разликује од традиционалних онлајн ученика, са чиме се мора суочити применом нових активних методологија и унапређењем онлајн наставе; и побољшање онлајн оцењивања, које би требало више да се фокусира на формативне и процесне аспекте, где повратне информације преузимају основну улогу (García, 2021).

5. ЗАКЉУЧАК

Поред тога што је пандемија изазвана корона вирусом утицала на социоекономске и здравствене аспекте друштва, указала је и на велике недостатке у области образовања. Иако је образовни систем почетак пандемије дочекао неспреман, доживео је брзу трансформацију због које су се концепт, структура и формат наставне праксе на државним високошколским установама у Србији заувек променили.

Ово пилот-истраживање јесте потврдило нашу хипотезу да је ургентна имплементација алтернативних онлајн облика наставе страних језика услед пандемије корона вируса, ставила пред велике изазове наставнике и наставнице страног језика у погледу примене адекватне организације наставе, али им је открила и неке нове и позитивне аспекте учења на даљину са којима се до тада нису сусретали. У спроведеној студији постоје нека ограничења која отварају путеве за наставак истраживања. Пре свега, неопходно би било урадити опсежније истраживање, које би обухватило далеко већи број испитаника кроз детаљнија и бројнија анкетна питања како би се дошло до јаснијих и прецизнијих података помоћу којих би се онлајн настава страних језика на високошколским установама, али и генерално, унапредила у погледу интегрисања ИКТ-а у наставни процес. Поред анализе искустава и ставова наставног особља, требало би испитати искуства и ставове студентске популације и урадити евентуалну (упоредну) процену њихових достигнућа у контексту усвојеног знања и вештина током трајања онлајн наставе и током трајања класичног облика наставе.

Можемо закључити да је значај овог облика наставе, као и примена ИКТ-а у реализацији наставног процеса, круцијална, док је ова криза подстакла њену примену у будућности и на индивидуалном и на глобалном нивоу. Имајући у виду досадашња искуства и изазове, али и предности са којима се целокупни образовни систем сусретао протекле две године, може се очекивати да ће доћи до интензивног развоја различитих модела и алатки за онлајн наставу, и да ће настава као таква бити све присутнија у редовној наставној пракси. У том смислу, требало би радити превасходно на едукацији наставног особља, али и студентске популације, како би им се омогућио развој адекватних дигиталних компетенција. Највећи допринос и афирмацију могу дати надлежне институције и ограни који би требало да обезбеде далеко боље услове за развој и унапређење учења на даљину и електронског образовања кроз понуду одговарајућих дигиталних садржаја и стварање оптималног друштвеног окружења.

ЛИТЕРАТУРА

- Aguirre Beltrán, B. (2012). *Aprendizaje y enseñanza de español con fines específicos: comunicación en ámbitos académicos y profesionales*. Madrid: SGEL.
- Bozu, Z., Canto Herrera, P. J. (2009). El profesorado universitario en sociedad del conocimiento: competencias profesionales docentes. *Revista de Formación e Innovación Educativa Universitaria* 2 (2): 87–97.
- García, Á. P. (2021). La enseñanza online post pandemia: nuevos retos. *Holos* 37(2): 1–13.
- Guastalegnanne, H. (2009). Juegos para trabajar gramática y vocabulario en la clase de ELE. *MarcoELE* 9: 1–3. Приступљено 10. 10. 2018. URL: <https://marcoele.com/descargas/enbrape/guastalegnanne_juegos.pdf>.
- Egbert, J., Huff, L., Mcneil, L., Preuss, C., Sellen, J. (2009). Pedagogy, Process, and Classroom Context: Integrating Teacher Voice and Experience Into Research on Technology-Enhanced Language Learning. *The modern language journal* 93 (1): 754–768.
- European Centre for Modern Languages of the Council of Europe (2016–2019). Приступљено 21. 3. 2022. URL: <<https://www.ecml.at/ECML-Programme/tabid/126/language/en-GB/Default.aspx>>.
- INTEF (2017). Marco Común de Competencia Digital Docente. MECD. Приступљено 4. 2. 2022. URL: <https://aprende.intef.es/sites/default/files/2018-05/2017_1020_Marco-Com%C3%BAAn-de-Competencia-Digital-Docente.pdf>.
- Lázaro, O. J. (2003). El enfoque por tareas y el español de los negocios: integración de destrezas, u *Actas del Segundo Congreso Internacional de Español para Fines Específicos*, ur. V. de Antonio, R. Cuesta, A. van Hooff, B. de Jonge, J. Robisco, M. Ruiz (Amsterdam: CIEFE): 207–219.
- Larsen-Freeman, D. (2003). *Techniques and Principles in Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press.
- Leger, M. (2022). *Reimagining the Future of Education: Flexibility is Key for Teaching and Learning*. Приступљено 5. 5. 2022. URL: <https://www.cisco.com/c/dam/en_us/solutions/industries/docs/education/flexiblelearningreport.pdf>.
- Littlewood, W. (2001). *Communicative Language Teaching. An Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Лончаревић, М., Суботић, Љ. (2010). Методика разредне наставе. *Норма* 15 (1): 61–78 [Lončarević, M., Subotić, Lj. (2010). Metodika razredne nastave. *Norma* 15 (1): 61–78].
- Lowe, J. (2020). *Attendance in Online Classes Versus Traditional Classrooms. Classroom. Synonym*. Приступљено 1. 4. 2022. URL: <<https://classroom.synonym.com/attendance-online-classes-versus-traditionalclassrooms-1725.html>>.
- Медар, Ј., Ратковић, М. (2020). Примена информационо-комуникационих технологија у инклузивном образовном контексту: искуства наставника током пандемије КОВИД-19, у *Васпитање у образовање у дигиталном окружењу*, ур. И. Јеремић, Н. Николић, Н. Коруга (Београд: Филозофски факултет): 109–114. Приступљено 24. 4. 2022. URL: <http://147.91.75.9/manage/shares/Quality_of_education/Susreti_pedagoga%20_IPA.pdf>. [Medar, J., Ratković, M. (2020). Primena informaciono-komunikacionih tehnologija u inkluzivnom obrazovnom kontekstu: iskustva nastavnika tokom pandemije COVID-19, u *Vaspitanje u obrazovanje u digitalnom okruženju*, ur. I. Jeremić, N. Nikolić, N. Koruga (Beograd: Filozofski fakultet): 109–114. Приступљено 24. 4. 2022. URL: <http://147.91.75.9/manage/shares/Quality_of_education/Susreti_pedagoga%20_IPA.pdf>.]
- Новаковић, А. (2021). Функционалност електронских интерактивних платформи у онлајн настави. *Настава и васпитање* 70 (1): 105–125 [Novaković, A. (2021). Funkcionalnost elektronskih interaktivnih platformi u onlajn nastavi. *Nastava i vaspitanje* 70 (1): 105–125].
- Richards, J. C., Rogers, T. S. (2014). *Approaches and methods in language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- School Education Gateway (2020). *Encuesta sobre la aprendizaje en línea o a distancia- Resultado*. Приступљено 20. 3. 2022. URL: <<https://www.schooleducationgateway.eu/es/pub/viewpoints/surveys/survey-on-online-teaching.htm>>.
- Степановић С. (2020). Утицај пандемије вируса корона на образовање. *Настава и васпитање* 69 (2): 183–196 [Stepanović, S. (2020). Uticaj pandemije virusa korona na obrazovanje. *Nastava i vaspitanje* 69 (2): 183–196].
- Стојановић, Д. (2020). Анализа реализације учења на даљину у Србији за време пандемије вируса КОВИД 19, у *Black swan in the world economy 2020*, ур. П. Митић, Д. Марјановић (Београд: Институт економских наука):

121–140. Приступљено 12. 2. 2022. URL: <<http://ebooks.ien.bg.ac.rs/1492/1/7.%20stojanovic.pdf>>. [Stojanović, D. (2020). Analiza realizacije učenja na daljinu u Srbiji za vreme pandemije virusa COVID 19, u *Black swan in the world economy 2020*, ur. P. Mitić, D. Marjanović (Beograd: Institut ekonomskih nauka): 121–140. Приступљено 12. 2. 2022. URL: <<http://ebooks.ien.bg.ac.rs/1492/1/7.%20stojanovic.pdf>>.]

Sangeeta, Tandon, U. (2020). Factors influencing adoption of online teaching by school teachers: A study during COVID-19 pandemic. *Journal of public affairs* 23 (4): e2503. Приступљено 5. 3. 2022. URL: <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/pa.2503>>.

UNESCO Report. (2020, March 4). COVID-19 educational disruption and response. UNESCO.

Fajardo Domínguez, M. (2000). “¡Dios mío! ¿Yo español de negocios? ¡Pero si soy de letra!”, en *Actas del I Congreso Internacional de Español para Fines Específicos*, eds. M. Bordoy et al. (Amsterdam: Ministerio de Educación y Ciencia del Reino de España): 194–200.

Hrastinski, S. (2008). Asynchronous & Synchronous E-learning. *Educase quarterly* 31(4): 51–55.

Ivana J. Vranić Petković

Dragica D. Mirković

Ana B. Mandić Ivković

Belgrade Business and Arts Academy of Applied Studies

CHALLENGES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS DURING THE VIRUS COVID-19 PANDEMIC

Summary

The global pandemic quickly brought changes in the direction of transition from traditional forms of teaching to distance learning or online, which caused the complete education system in Serbia to face great difficulties. The subject of this research included the analysis of problems and challenges faced by the teaching staff at state higher education institutions in Serbia, with a focus on foreign language teaching. In order to extract the essential data, a survey was made and the collected data formed the body of the research. However, due to the small number of responses received, this research cannot be considered completely reliable and valid, therefore it is defined as a pilot study, assuming that a similar trend of responses could be expected and that the research was conducted on a larger sample. The goal was to identify both negative and positive aspects of changes in the teaching process of foreign languages at universities and colleges in our country at the moment of the beginning of the world pandemic and throughout its duration. The research confirmed the hypothesis that the urgent implementation of alternative online forms of foreign language teaching due to the corona virus pandemic presented foreign language teachers with a great challenge in

terms of applying an adequate approach, method, techniques and didactic material, but also revealed some new aspects and the benefits of distance learning that have not been encountered until now. Finally, we conclude that the importance of this form of teaching as well as the application of ICT in the implementation of the teaching process is crucial, while this crisis encourages its application in the future both on at the individual and global level. Bearing in mind the experiences so far, the challenges but also the advantages that the entire educational system has encountered in the past two years, it can be expected that there will be an intensive development of various models and tools for online teaching and that teaching as such will be increasingly present in the regular classroom practice.

Key words: foreign language teaching, pandemic, ICT, higher education institutions, distance learning.

Примљено: 22. 10. 2022.

Прихваћено: 2. 8. 2023.

